

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ [CURRENT ISSUES IN COGNITIVE LINGUISTICS]

УДК 811. 133. 1: 81'367.7

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 10.03.2022 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 14.03.2022 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 99.12 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2022.41.1>

КОНТИНУУМ ЛЕКСИЧНА → ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧНА → СИНТАКСИЧНА СИНОНІМІЯ В ПРОЦЕСІ КАУЗАЦІЇ МОВНО-МОВЛЕННЄВОГО АКТУ (на матеріалі сучасної французької художньої прози)

Анастасія Вікторівна Ленетюха (м. Харків, Україна)

lepetyukha.anastasiya@ukr.net

доктор філологічних наук, професор кафедри романської філології
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
(Міністерство освіти і науки України)
61070, м. Харків, вул. Валентинівська, 2

У цій статті виявлено континуум між лексичною, лексико-синтаксичною та синтаксичною синоніміями, що створюється під час перехватів (зупинок) кінетизму (руху) думки в результаті неусвідомленої та усвідомленої діяльності психомеханізмів (когнітивних поліоперацій) у процесі каузації (породження) мовно-мовленнєвого акту. Аналіз прикладів сучасної французької художньої прози та зворотна реконструкція (мовлення → мова) віртуальної (мовної) первинної структури актуалізованих синонімічних висловлень дозволили виокремити абсолютну лексичну синонімію, часткові лексичну, лексико-синтаксичну і синтаксичну синонімії й десинонімічну лексичну синонімію; та довести неможливість існування абсолютної синонімії на рівні лексико-синтаксичної та синтаксичної синонімії.

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Континуум лексична → лексико-синтаксична → синтаксична синонімія в процесі каузації
мовно-мовленнєвого акту (на матеріалі сучасної французької художньої прози) (Українською) [Kontynuum
leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna synonimija v procesi kauzacii' movno movlennjevego aktu (na
materiali suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Ленетюха А. В. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

Ключові слова: абсолютна синонімія, каузація мовно-мовленнєвого акту, континуум, лексична синонімія, лексико-синтаксична синонімія, синтаксична синонімія.

CONTINUUM LEXICAL → LEXICAL-SYNTACTIC → SYNTACTIC SYNONYMY IN THE PROCESS OF CAUSATION OF LANGUAGE-SPEECH ACT (based on the material of modern French fiction)

Anastasiia V. Lepetiukha (Kharkiv, Ukraine)

lepetyukha.anastasiya@ukr.net

doctor of philological sciences, professor at the department of romance philology

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

2, Valentynivska Str., Kharkiv, Ukraine, 61070

The article is dedicated to the studies of lexical, lexical-syntactic and syntactic synonymies from the standpoint of mentalist theory of the French scientist G. Guillaume who presented the process of causation of language-speech act in the form of the trine: mental operations → language → discourse at the level of each component of which function the psychomechanisms (conscious and unconscious cognitive polyoperations of formation and actualization of linguistic signs) ensuring intercepts (stops) of the movement of thought during which simple and complex linguistic signs are formed.

It is found that the synonymic relations appearing on the first intercept of the movement of thought are manifested in the discourse in the form of lexical synonymy; syntactic synonymy of the level of syntagma is created on the second intercept and syntactic synonymy of the level of utterance – on the third intercept of the movement of thought; lexical-syntactic synonymy is formed if lexical synonymy transitions to synonymy of the level of syntagm or proposition.

As a result of the analysis of the examples of French authors's prosaic works of the XXth – the beginning of the XXIst centuries at the level of lexems the absolute synonymy characterized by the symmetry of significative and denotative meanings of the lingua-discursive sign, the partial synonymy inherent to lingua-discursive signs with semantic nuances and the desynonymy (pseudosynonymy) (designation of one

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Continuum Lexical → Lexical-syntactic → Syntactic synonymy in the Process of Causation of Language-speech

Act (Based on the Material of Modern French Fiction) (in Ukrainian) [Kontynuum leksychna → leksyko-

syntaksychna → syntaksychna sinonimija v procesi kauzaciji' movno movlennjeвого aktu (na materialy suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Lepetiukha A. V. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

referent by the lingua-discursive sign with the asymmetry of significative and denotative meanings in the language and in the discourse) are revealed.

The conducted analysis allows to make a conclusion that at the level of lexical-syntactic and syntactic synonymies only the partial synonymy exists because in mono- and polypredicative utterances with lexical-syntactic and syntactic synonymies the complex of virtual (linguistic) referents with the implication of some components and the focalization of new referents is actualized.

Key words: *absolute synonymy, causation of language-speech act, continuum, lexical synonymy, lexical-syntactic synonymy, syntactic synonymy.*

Вступ. У процесі аналізу структурно-семантичних й функціональних особливостей різнорівневих синонімічних мовно-мовленнєвих знаків, а також взаємовідношень між ними, необхідно враховувати, що лексичні синоніми як прості мовно-мовленнєві знаки характеризуються однойменністю, або однооформленістю, що передбачає структурно-сміслову спільність, схожість категоріальної семантики компонентів (наприклад, для субстантивів – конкретність / абстрактність, істота / неістота, особистість / неособистість, для дієслів – значення дії, стану тощо). Вони реалізуються в мовленні як результат номінації того самого поняття різними лексичними одиницями у вигляді етимологічних історичних дублетів, які зберігають смисловий нюанс, що дозволяє розглядати їх як синоніми, запозичень з інших мов, діалектів та сфер спілкування (професіоналізмів, арготизмів, діалектизмів тощо).

Синтаксичні синоніми є різнооформленими складними мовно-мовленнєвими знаками, що виражається в морфологічній і синтаксичній відмінності синонімічних компонентів. Важливе значення для виявлення джерел синтаксичної синонімії (далі – СС) має розвиток синтаксичної побудови мови, у результаті якої відбуваються зміна і трансформація багатьох дискурсивних одиниць, розширення і звуження сфер вживаності тих чи інших синтаксичних структур, виникнення синтаксичних неологізмів та аграматизованих конструкцій. Отже, формування СС обумовлюється складністю смислової структури синтаксичних одиниць, наявністю в мові різних лексичних засобів розширення і компресії синтаксичних структур, лексичною синонімією (далі – ЛС) номінативних елементів синтагм і висловлень, а також компонентів, що

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Континуум лексична → лексико-синтаксична → синтаксична синонімія в процесі каузації мовно-мовленнєвого акту (на матеріалі сучасної французької художньої прози) (Українською) [Kontynuum leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna synonimija v procesi kauzacji' movno movlennjevego aktu (na materialii suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Ленетюха А. В. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

виконують транспредикативну функцію, тобто сполучників, прийменників та деяких прислівників.

Якщо лексичні синоніми характеризуються внутрішньоаспектністю, то синтаксичні синоніми становлять міжаспектні мовно-мовленнєві знаки, оскільки для позначення того самого денотата мовець використовує різноструктурні синтагми та висловлення з різним лексичним наповненням.

Сполучною ланкою між лексемою і реальною дійсністю є поняття, що номінується; синтаксична конструкція пов'язана із фактом реальної дійсності, «семантичною ситуацією», або стандартною асоціацією понять, що передують мовленнєвому вираженню та відображають позамовленнєвий стан справ. При ЛС одне поняття може виражатися різними лексемами; семантична ситуація маркується неоднаковим набором граматичних засобів, саме тому висловлення, що відрізняються за структурою, можуть характеризуватися схожою семантикою.

Актуальність цієї наукової розвідки обумовлено відсутністю у сучасному мовознавстві аналізу корелятивних відношень між різними типами синонімії – результату когнітивних поліоперацій породження мовно-мовленнєвого акту, що здійснюються в процесі руху думки.

Метою дослідження є виявлення типів лексичної, лексико-синтаксичної та синтаксичної синонімії у сучасній французькій художній прозі та наявності континууму між синонімічними відношеннями різних рівнів у процесі каузації (породження) мовно-мовленнєвого акту.

Методи дослідження. Трансформаційний метод дозволив виокремити етапи формування та корелятивні відношення між досліджуваними типами синонімії. Метод зворотної реконструкції (мовлення → мова) використано для ідентифікації віртуальної (мовної) первинної структури актуалізованих синонімічних конструкцій.

Постановка проблеми. Незважаючи на структурно-функціональні відмінності ЛС та СС, наявний тісний зв'язок між ними в процесі формування синтаксичних структур. На погляд А. Ж. Греймаса, з одного боку, лексеми створюють загальну парадигматичну рамку класифікації позначувального універсуму, а з іншого, – формують синтагматичну ізотопію маніфестації

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Continuum Lexical → Lexical-syntactic → Syntactic synonymy in the Process of Causation of Language-speech Act (Based on the Material of Modern French Fiction) (in Ukrainian) [Kontynuum leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna sinonimija v procesi kauzaciji' movno movlennjeвого aktu (na materialy suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Lepetyukha A. V. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

значення [15, с. 85]. Ізотопію вчений тлумачить як дворівневе поняття: на первинному рівні – виникнення впорядкованості семічних одиниць (слів) в одному чи багатьох висловленнях, на вторинному – семічна ізотопія сприяє формуванню когерентного дискурсивного відрізка. Отже, ізотопія становить певний семантичний простір, або семантичну «експансію» [там само, с. 171], що складається з різнорівневих ізотопічних одиниць. Синтагма як носій щонайменше двох семічних одиниць являє собою мінімальну семантичну експансію та може бути визначена як мінімальний ізотопічний ко(н)текст (лінгвістичний та / або ситуативний контекст).

В. Г. Гак відзначає широкі можливості лексико-синтаксичної синонімії (далі – ЛСС): «При лексико-синтаксичній синонімії припускається заміна не тільки службових слів, що виконують функцію з'єднання (прийменники, сполучники), але й слів знаменних, які представляють певні смислові відношення. (...) численні відношення можуть виражатися лексично, повнозначними словами, що дозволяє глибше реорганізувати синтаксичну побудову речення» [2, с. 62]. Лексичні заміни, які завжди спираються на «дистрибутивні зв'язки (у деяких випадках змінюючи їх), більше відображаються на семантиці цілого і можуть вносити додаткові або дещо змінені відтінки» [8, с. 161]. О. М. Гомас відносить до лексико-синтаксичних синонімів конструкції, які відрізняються лише сполучником, прийменником, часткою або модальним словом при збереженні того самого синтаксичного зв'язку – керування [4, с. 6].

Результати дослідження. Очевидно, що в процесі каузації мовно-мовленнєвого акту, представленому французьким ученим Г. Гійомом у вигляді триному: розумові операції → мова → мовлення [16, с. 27], спостерігається континуум між ЛС та СС. З погляду епістемології, психомеханізми (когнітивні поліоперації формування й актуалізації лінгвістичних знаків) функціонують як неусвідомлена ментальна активність та як усвідомлені постійно детерміновані операції. За цієї умови психомеханіка – це теорія «телеологічних механізмів», у якій поєднані психомеханізми й інтенція суб'єкта, який розмірковує або говорить (пише) [27, с. 120]. Отже, психомеханіка інтегрує вже на початковій фазі формування мовно-мовленнєвого акту (операція відкриття) мову, мислення людини і мовленнєву діяльність. На

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Континуум лексична → лексико-синтаксична → синтаксична синонімія в процесі каузації мовно-мовленнєвого акту (на матеріалі сучасної французької художньої прози) (Українською) [Kontynuum leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna synonimija v procesi kauzacii' movno movlennjevoگو aktu (na materialі suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© *Ленетюха А. В.* [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

фінальній фазі цього процесу (операція закриття) під час третього (фразового) формального [3, с. 91–92] перехвату думкою (зупинки) своєї власної діяльності синтагми сполучаються в пропозицію, що актуалізується в мовленні у вигляді висловлення. Зі свого боку, синтагми формуються при другому формальному перехваті, інтегруючи прості мовні знаки (слова), які створюються при першому формальному перехваті.

Схему розумово-мовленнєвої діяльності комуніканта можна представити таким чином:

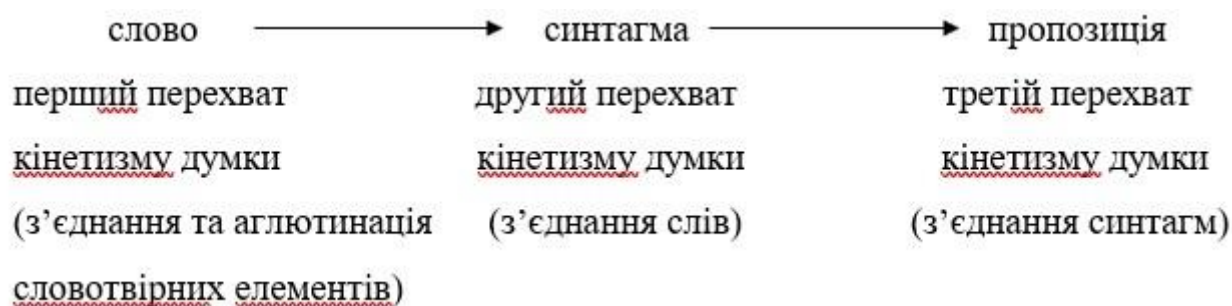

Рис. 1. Розумово-мовленнєва діяльність мовця

Синонімічні відношення, які виникають при першому перехваті руху думки, виявляються в мовленні як ЛС. Відповідно СС рівня синтагми створюється при другому, а СС моно- та поліпредикативних висловлень (далі – МПВ та ППВ) – при третьому перехватах кінетизму (руху) думки згідно з певною інтенцією мовця. ЛСС формується тільки за умови переходу ЛС у синонімію синтагми або пропозиції.

Континуум ЛС → СС виявляється також у наявності часткової (приблизної, квазі-, пара- тощо) ЛС. Ж. Дюбуа в лінгвістичному словнику виділяє два типи синонімії: повну та неповну, – спираючись на критерій денотації / конотації. На думку вченого, синонімія є повною, коли синоніми накладаються один на одного в денотативному та конотативному планах. Неповна синонімія обмежується денотацією [17, с. 348]. С. Плю і Б. Вікторрі говорять про власне синонімію та часткову синонімію. При власне синонімії дві лексичні одиниці вступають у синонімічні відношення, якщо будь-яке вживання однієї лексеми може заміщуватися вживанням другої в усіх контекстуальних

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Continuum Lexical → Lexical-syntactic → Syntactic synonymy in the Process of Causation of Language-speech Act (Based on the Material of Modern French Fiction) (in Ukrainian) [Kontynuum leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna sinonimija v procesi kauzaciji' movno movlennjeвого aktu (na materialy suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Lepetjukha A. V. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

оточеннях, не модифікуючи значно смисл висловлення. Відповідно при частковій синонімії дві лексичні одиниці синонімічні, якщо будь-яке вживання однієї з них може бути заміненом вживанням другої в певній кількості контекстуальних оточень без значної зміни смислу висловлення, яке її містить [23, с. 162]. Згідно з Ф. Ньюо, часткова синонімія потребує контексту, оскільки саме він детермінує взаємозамінність двох лексем. Дві лексичні одиниці є взаємозамінними, якщо вони семантично не змінюють висловлення [22, с. 281]. Для авторів «Методичної граматики французької мови» абсолютна синонімія можлива тільки в денотативному плані [25, с. 527]. М. Пеше виділяє локальну, або контекстно обумовлену, синонімію (часткову) та неконтекстну синонімію (повну). Неконтекстна синонімія – «межа, до якої прагне контекстно обумовлена синонімія в міру її верифікації все більш численними умовами породження, що відсилає нас до проблеми непорожніх семантичних перетинів» [5, с. 328].

У сучасній західноєвропейській лінгвістиці наявна тенденція трактування ЛС, зорієнтована на констатацію відсутності ізоморфізму між лексичними позначувальними, тобто існування поліморфізму, або парасинонімії [19, с. 178; 21, с. 131]. «Ніяке слово у французькій мові не є чітким синонімом іншого: кожне приховує в собі притаманний йому нюанс, що відрізняє його й обґрунтовує його наявність» [11, с. 7]. «Важливо зазначити, що абсолютна лексична синонімія є найрідшою. Лексична синонімія становить насамперед приблизну синонімію» [24, с. 150]. «Не існує два абсолютні синоніми. Обидва позначувальні завжди виявляють різні нюанси, якими б незначними вони не були. Цей найнезначніший нюанс дозволяє замінювати в мовленні один із синонімічних термінів іншим. Іноді такий нюанс більш маркований. У такому разі йдеться про подібні або паралельні синоніми. Такий підхід уводить до концепції синонімії елемент семантичної гнучкості, який завжди треба враховувати» [13, с. 24].

У вітчизняному мовознавстві також виділяються два типи ЛС: повна та часткова (парціальна). О. Д. Пономарів та С. В. Семчинський серед синонімів виокремлюють абсолютні (лексичні дублети) та відносні синоніми [7, с. 58; 9, с. 55]. Останні відрізняються один від одного певними відтінками значення або ж експресивно-емоційним забарвленням. Н. О. Школьна вважає, що парціальні синоніми частково збігаються за своїми значеннями і позначають щось

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Континуум лексична → лексико-синтаксична → синтаксична синонімія в процесі каузації мовно-мовленнєвого акту (на матеріалі сучасної французької художньої прози) (Українською) [Kontynuum leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna synonimija v procesi kauzacji' movno movlennjevego aktu (na materialі suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Ленетюха А. В. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

однопланове й однотипне або його частини [10]. Л. М. Мінкін розглядає повну синонімію як референціальну, вважаючи, що різні лексеми можуть вказувати на одного референта, але вживатися в різних дискурсивних ситуаціях; часткова (або контекстуальна) синонімія виявляється в частині комплексу спільного вживання, оскільки лексеми з аналогічним смислом мають різну формальну структуру [20, с. 9].

Крім постійних, усталених у лексичній системі синонімів, лінгвісти виділяють так звані контекстуальні лексичні синоніми, тобто лексеми, які лише в одному якомусь контексті тимчасово виступають синонімами [1, с. 241; 6, с. 125; 7, с. 54].

Ґрунтуючись на проведених дослідженнях та на аналізі корпусу прикладів із французької художньої прози ХХ – початку ХХІ століть у статті виділяємо: а) абсолютну ЛС; б) ко(н)текстуальну синонімію: часткові ЛС, ЛСС, СС, між якими спостерігається континуум у процесі каузації мовно-мовленнєвого акту, та десинонімічну (псевдосинонімічну) ЛС:

Рис. 2. Типи різнорівневих абсолютної та часткової синонімії

Аналіз прикладів МПВ та ППВ із СС сучасних французьких прозаїків дозволяє зробити висновок, що абсолютна синонімія наявна тільки на рівні лексичних одиниць і характеризується симетрією сигніфікативного та денотативного значень мовно-мовленнєвого знака. Часткова синонімія,

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])
 Continuum Lexical → Lexical-syntactic → Syntactic synonymy in the Process of Causation of Language-speech
 Act (Based on the Material of Modern French Fiction) (in Ukrainian) [Kontynuum leksychna → leksyko-
 syntaksychna → syntaksychna synonymimija v procesi kauzacji' movno movlennjjevogo aktu (na materialy suchasnoi'
 francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Lepetyukha A. V. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

притаманна мовно-мовленнєвим знакам зі смисловими нюансами, виявляється на рівні ЛС, ЛСС і СС. Абсолютна синонімія неможлива в синонімічних синтагмах і висловленнях, оскільки, на відміну від ЛС, при СС актуалізується сукупність віртуальних референтів з імплікацією певних елементів і фокалізацією нових референтів зі збереженням семантичного континууму між мовною первинною синтагмою / пропозицією (структурою з максимально заповненими синтаксичними позиціями та з певним семантичним значенням) й актуалізованою конструкцією. «Дві фрази не вступають у синонімічні відношення, якщо розуміти під синонімією "абсолютну синонімію". Ідеться про один із випадків часткової синонімії [...]» [26, с. 156]. Десинонімія (термін Ж. Клебера [18, с. 10]) як один із виявів ко(н)текстуальної синонімії, що позначає одного референта мовно-мовленнєвими знаками з асиметрією сигніфікативного та денотативного значень і в мові, і в мовленні, також притаманна тільки ЛС, оскільки вона реалізується на рівні внутрішньоаспектних дискурсивних одиниць.

Проілюструємо сказане вище конкретними прикладами із ЛС, ЛСС та СС:

(1) *Elle récupère ses valises sur le tapis automatique, rejoint ensuite le loueur de voitures qui lui désigne une automobile diesel de marque indienne, Tata, tout en plastique. Certains qualifient ces voitures de jetables parce qu'elles sont vendues au prix des vélos et que leur durée de vie est limitée* [32, p. 121].

У поданому дискурсивному фрагменті лексеми *voiture* і *automobile* становлять абсолютні синоніми, що функціонують в одному ко(н)текстуальному оточенні, позначаючи той самий референт (машина). Отже, ці лексеми мають ідентичне семасіологічне (сигніфікативне) значення та однакове семантичне навантаження в мові і в мовленні, тобто характеризуються мовно-мовленнєвою симетрією сигніфікативного та денотативного значень.

(2) *Il y a une bagnole dans notre sillage, dit Kovask* [28, p. 72].

У цьому МПВ синоніми *bagnole* та *voiture* використовуються комунікантом для позначення одного референта в певному ко(н)тексті (у претексті пояснюється, що йдеться про якусь машину, без експлікації семантичних відтінків котекстуальних лексем: *Quelques rares voitures circulaient*). Однак, у такому разі наявна часткова синонімія, оскільки їхнє сигніфікативне значення не відповідає денотативному: термін *bagnole* (шкапа,

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Континуум лексична → лексико-синтаксична → синтаксична синонімія в процесі каузації

мовно-мовленнєвого акту (на матеріалі сучасної французької художньої прози) (Українською) [Kontynuum leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna synonymimija v procesi kauzacii' movno movlennjevego aktu (na materiali suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Ленетюха А. В. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

стара машина), що виступає «кваліфікативним іменником» [12, с. 147–148], тобто виражає ставлення мовця до певного референта, має семантичні відмінності з лексемою *voiture* на рівні позначуваного (денотата).

(3) *Le Religieux s'agenouilla devant l'autel, tapa trois fois sa tête par terre et le Bedon se dirigea vers Colin et Chloé pour les mener à leur place* [31, p. 110].

У цитованому прикладі спостерігається лексична десинонімія: *le bedon* (пузце, пузан) є сатиричним синонімічним варіантом лексики *le bédeau* (церковний сторож). Ці слова, що позначають одного референта та виступають лексичними синонімами тільки в даному ко(н)тексті, характеризуються мовно-мовленнєвою асиметрією сигніфікативного і денотативного значень.

(4) *Après le départ des enquêteurs, Léopold alla prendre l'air d'Andromaque, mais la colère qui s'amassait en lui l'empêchait de prendre plaisir à la leçon* [29, p. 61].

Ініціальна синонімічна синтагма ППВ (4) *après le départ des enquêteurs* становить конструкцію з асиметрією сигніфікативного та денотативного значень, оскільки в мовленні відбувається субстантивація (*le départ*) фатичного предиката (*partir*) первинної підрядної пропозиції *après que les enquêteurs furent partis*, ідентифікованої шляхом зворотної реконструкції (мовлення → мова) (актуалізовані синтагма або висловлення із СС → первинна структура) віртуальних трансформаційних процесів.

(5) *J'ai à vous faire part d'une nouvelle pénible* [30, p. 54].

У поданому МПВ наявна ко(н)текстуальна ЛСС, тому що конструкція дієслово *avoir* + прийменник *à* + Inf (інфінітив) функціонує в мовленні як частковий синонім до дієслова *devoir*, компонента зворотно реконструйованої первинної пропозиції *je dois vous faire part d'une nouvelle pénible*.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, у процесі каузації мовно-мовленнєвого акту спостерігається континуум ЛС → ЛСС → СС. Аналіз корпусу прикладів сучасної французької художньої прози дозволяє зробити висновок, що на рівні ЛС, яка формується при першому формальному перехваті руху думки, наявність абсолютної та часткової синонімії видається можливою; натомість, при ЛСС та СС, що створюються при другому та третьому формальних перехватах, відбувається актуалізація однієї з віртуальних

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Continuum Lexical → Lexical-syntactic → Syntactic synonymy in the Process of Causation of Language-speech Act (Based on the Material of Modern French Fiction) (in Ukrainian) [Kontynuum leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna synonymimija v procesi kauzacji' movno movlennjjevogo aktu (na materialy suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Lepetjukha A. V. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

лексичних та / або синтаксичних «продуктивних конфігурацій» [14, с. 341], що слугують своєрідним «цоголем для маніфестації семантичних феноменів» [там само, с. 334] та для субституції однієї лексеми або висловлення іншою (іншим) у певному ко(н)тексті.

Перспективою подальших досліджень є інтегральний системно-функціональний аналіз взаємодії між ЛС, ЛСС та СС у моно- та поліпредикативних висловленнях та транспредикативних утвореннях різних жанрів французької літератури.

Література:

1. Волох, О. Т., Чемерисов, М. Т., Чернов, Є. І. *Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис* (Київ, Вища школа, 1989), 334.
2. Гак, В. Г. «К проблеме синтаксической семантики: семантическая интерпретация “глубинных” и “поверхностных” структур». *Инвариантные синтаксические отношения и структура предложения* (1969): 17–85.
3. Гийом, Г. *Принципы теоретической лингвистики* (Москва, Едиториал УРСС, 2004), 224.
4. Гомас, О. М. Варіантність і синонімія у словосполученні й реченні: автореф. дис. ... канд. філол. наук (Київ, 2000), 20.
5. Пеше, М. «Контент-анализ и теория дискурса». *Квадратура смысла: Французская школа анализа дискурса* (1999): 302–335.
6. Плющ, М. Я., Бевзенко, С. П., Грипас, Н. Я. *Сучасна українська літературна мова* (Київ, Вища школа, 2009), 430.
7. Пономарів, О. Д., Різун, В. В., Шевченко, Л. Ю. *Сучасна українська мова. Розділ: Мовознавство, філологія* (Київ, Либідь, 2001), 400.
8. Сеидова, Н. В. «О разграничении синонимии и вариативности в области фразеологических единиц». *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»* 1 (9) (2015): 160–163.
9. Семчинський, С. В. *Загальне мовознавство* (Київ, АТ «ОКО», 1996), 416.
10. Школьна, Н. О. «Синонімія і антонімія сучасної німецької фахової мови промислової автоматизації». *II Міжнар. наук.-практ. заочна конф. «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації»* (Чернівці, 2013) <http://naub.ua.edu.ua/2013/synonimiya-i-antonimiya-suchasnoji-nimetskoji-fahovoji-movy-promyslovoji-avtomatyzatsiji/>
11. Boussinot, R. *Dictionnaire des synonymes, analogies, antonymes* (Paris, Bordas, 2007), 1031.
12. Charolles, M. *La référence et les expressions référentielles en français* (Paris, Éditions Ophrys, 2002), 285.
13. Cigada, S. «Typologie de la synonymie». *Synonymie* (2012): 23–32.

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Континуум лексична → лексико-синтаксична → синтаксична синонімія в процесі каузації мовно-мовленнєвого акту (на матеріалі сучасної французької художньої прози) (Українською) [Kontynuum leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna synonimija v procesi kauzacii' movno movlennjevego aktu (na materiali suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Ленетюха А. В. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

14. Courbon, B. «Intégration syntagmatique du sens lexical et établissement de rapports synonymiques». *Synonymie* (2012): 329–342.
15. Greimas, A. J. *Sémantique structurale* (Paris, Presses Universitaires de France, 1986), 264.
16. Guillaume, G. *Langage et science du langage* (Paris, Librairie A. G. Nizet; Québec, Les presses de l'Université Laval, 1969), 288.
17. Dubois, J. *Grand Dictionnaire, Linguistique et sciences du langage* (Paris, Librairie Larousse, 2007), 516.
18. Kleiber, G. «La synonymie – “identité de sens” n'est pas un mythe». *La synonymie. Pratiques linguistique, littéraire, didactique* 141–142 (2009): 9–25.
19. Lehmann, A., Martin-Berthet, F. *Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie* (Paris, Nathan Université, 2003), 201.
20. Minkin, L., Moiseyeva, S., Chevtchenko, I. *Problèmes de l'énonciation et du texte dans la sémantique lexicale et grammaticale* (Харків, ХДПУ імені Г. С. Сковороди, 2001), 138.
21. Mortureux, M.-F. *La lexicologie, entre langue et discours* (Paris, Armand Colin, 2008), 212.
22. Neveu, F. *Dictionnaire des sciences du langage* (Paris, Armand Colin, 2004), 317.
23. Ploux, S. Victorri, B. «Construction d'espaces sémantiques à l'aide de dictionnaires de synonymes». *Traitement Automatique des Langues* 1 (39) (1998): 161–182.
24. Polguère, A. *Notions de base en lexicologie (Version préliminaire septembre 2002, pour LNG 1080)* (Montréal, Les Presses de l'Université de Montréal 2002), 210.
25. Riegel, M., Pellat, J.-C., Rioul, R. *Grammaire méthodique du français* (Paris, Puf, 2007), 646.
26. Soutet, O. «Y a-t-il place pour la synonymie grammaticale en psychomécanique du langage ?» *Le français moderne* LXXV, 1 (2007): 141–159.
27. Valette, M. *Linguistiques énonciatives et cognitives françaises. Gustave Guillaume, Bernard Pottier, Maurice Toussaint, Antoine Culioli* (Paris, Édition Honoré Champion, 2006), 316.

Джерела ілюстративного матеріалу:

28. Arnaud, G.-J. *Le commander enterre la hache* (Paris, Éditions Fleuve noir, 1997), 224.
29. Aymé, M. *Uranus* (Paris, Éditions Gallimard, 1995), 383.
30. Littell, J. *Les Bienveillantes* (Paris, Éditions Gallimard, 2006), 537.
31. Vian, B. *L'écume des jours* (Paris, Société Nouvelle des Éditions Pauvert, 1998), 320.
32. Werber, B. *Troisième humanité* (Paris, Albin Michel, 2014), 696.

References:

1. Boussinot, R. *Dictionnaire des synonymes, analogies, antonymes* [Dictionary of synonyms, analogies, antonyms] (Paris, Bordas, 2007), 1031.
2. Charolles, M. *La référence et les expressions référentielles en français* [The reference and referential expressions in French] (Paris, Éditions Ophrys, 2002), 285.
3. Cigada, S. «Typologie de la synonymie». [Typology of synonymy]. *Synonymie – Synonymy* (2012): 23–32.

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Continuum Lexical → Lexical-syntactic → Syntactic synonymy in the Process of Causation of Language-speech Act (Based on the Material of Modern French Fiction) (in Ukrainian) [Kontynuum leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna sinonimija v procesi kauzacji' movno movlennjjevogo aktu (na materialy suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Lepetjukha A. V. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

4. Courbon, B. «Intégration syntagmatique du sens lexical et établissement de rapports synonymiques» [Synonymic integration of lexical meaning and establishment of synonymic relations]. *Synonymie – Synonymy* (2012): 329–342.
5. Dubois, J. *Grand Dictionnaire, Linguistique et sciences du langage* [Grand Dictionary, Linguistics and language sciences] (Paris, Librairie Larousse, 2007), 516.
6. Gak, V. G. «К проблеме синтаксической семантики: семантическая интерпретация “глубинных” и “поверхностных” структур» [On the problem of syntactic semantics: semantic interpretation of "deep" and "surface" structures]. *Invariantnye sintaksicheskie otnosheniya i struktura predlozheniya – Invariant syntactic relations and sentence structure* (1969): 17–85.
7. Gijom, G. *Principy teoreticheskoy lingvistiki* [Principles of theoretical linguistics] (Moscow, Editorial URSS, 2004), 224.
8. Greimas, A. J. *Sémantique structurale* [Structural semantics] (Paris, Presses Universitaires de France, 1986), 264.
9. Guillaume, G. *Langage et science du langage* [Language and language science] (Paris, Librairie A. G. Nizet; Québec, Les presses de l'Université Laval, 1969), 288.
10. Homas, O. M. *Variantnist i sinonimii u slovospoluchenni i rechenni* [Variation and synonymy in a collocation and a sentence]. Abstract of Philology Dr. diss. (Kyiv, 2000), 20.
11. Kleiber, G. «La synonymie – “identité de sens” n'est pas un mythe» [Synonymy – “identity of meaning” is not a myth]. *La synonymie. Pratiques linguistique, littéraire, didactique – The synonymy. Linguistic, literary, didactic practices* 141–142 (2009): 9–25.
12. Lehmann, A., Martin-Berthet, F. *Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie* [Introduction to lexicology. Semantics and morphology] (Paris, Nathan Université, 2003), 201.
13. Minkin, L., Moiseyeva, S., Chevtchenko, I. *Problèmes de l'énonciation et du texte dans la sémantique lexicale et grammaticale* [Problems of enunciation and text in lexical and grammatical semantics] (Kharkiv, KhDPU imeni H. S. Skovorody, 2001), 138.
14. Mortureux, M.-F. (2008) *La lexicologie, entre langue et discours* [Lexicology, between language and speech] (Paris, Armand Colin, 2008), 212.
15. Neveu, F. *Dictionnaire des sciences du langage* [Dictionary of language sciences] (Paris, Armand Colin, 2004), 317.
16. Peshe, M. «Kontent-analiz i teoriya diskursa» [Content analysis and discourse theory]. *Kvadratura smysla: Francuzskaya shkola analiza diskursa – Squaring Meaning: The French School of Discourse Analysis* (1999): 302–335.
17. Pliushch, M. Ya., Bevzenko, S. P., Gripas, N. Ya. *Suchasna ukrainska literaturna mova* [Modern Ukrainian literary language] (Kyiv, Vyshcha shkola, 2009), 430.
18. Ploux, S., Victorri, B. «Construction d'espaces sémantiques à l'aide de dictionnaires de synonymes» [Construction of semantic spaces using synonym dictionaries]. *Traitement Automatique des Langues*. 39 (1) (1998): 161–182.
19. Polguère, A. *Notions de base en lexicologie (Version préliminaire septembre 2002, pour LNG 1080)* [Basics in Lexicology (Preliminary version September 2002, for LNG 1080)]

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Континуум лексична → лексико-синтаксична → синтаксична синонімія в процесі каузації

мовно-мовленнєвого акту (на матеріалі сучасної французької художньої прози) (Українською) [Kontynuum leksychna → leksyko-syntaksychna → syntaksychna sinonimija v procesi kauzatsii' movno movlennjevogo aktu (na materiali suchasnoi' francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Ленетюха А. В. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net

- (Montréal, Université de Montréal, 2002), 210.
20. Ponomariv, O. D., Rizun, V. V., Shevchenko, L. Y. *Suchasna ukrains'ka mova. Rozdil: Movoznavstvo, filolohiia* (Kyiv, Lybid, 2001), 400.
  21. Riegel, M., Pellat, J.-C., Rioul. *Grammaire méthodique du français* [Methodical grammar of French] (Paris, Puf, 2007), 646.
  22. Seidova, N. V. "O razgranichenii sinonimii i variativnosti v oblasti frazeologicheskikh edinic" [On the delimitation of synonymy and variability in the field of phraseological units]. *Visnik Dnipropetrovs'kogo universitetu imeni Al'freda Nobelya. Seriya «Filologichni nauki» – Bulletin of Dnipropetrovsk University named after Alfred Nobel. Series "Philological sciences"* 1 (9) (2015): 160–163.
  23. Semchynskyi, S. V. *Zahalne movoznavstvo* [General linguistics] (Kyiv: AT "OKO", 1996), 416.
  24. Shkolna, N. O. «Synonimiia i antonimiia suchasnoi nimetskoi fakhovoi movy promyslovoi avtomatyzatsii» [Synonymy and antonymy of the modern German professional language of industrial automation]. *II Mizhnar. nauk.-prakt. zaochna konf. «Linhvokohnityvni ta sotsiokulturni aspekty komunikatsii» – II International Scientific and Practical Correspondence Conference "Linguocognitive and sociocultural aspects of communicatio"* (Chernivtsi, 2013) <http://naub.oa.edu.ua/2013/synonimiya-i-antonimiya-suchasnoji-nimetskoji-fahovoji-movy-promyslovoji-avtomatyzatsiji>
  25. Soutet, O. «Y a-t-il place pour la synonymie grammaticale en psychomécanique du langage?» [Is there a place for grammatical synonymy in the psychomechanics of language?]. *Le français moderne* T. LXXV (1) (2003): 141–159.
  26. Valette, M. *Linguistiques énonciatives et cognitives françaises. Gustave Guillaume, Bernard Pottier, Maurice Toussaint, Antoine Culioli* [French enunciative and cognitive linguistics. Gustave Guillaume, Bernard Pottier, Maurice Toussaint, Antoine Culioli] (Paris, Édition Honoré Champion, 2006), 316.
  27. Volokh, O. T., Chemerysov, M. T., Chernov, Ye. I. *Suchasna ukrains'ka literaturna mova : Morfolohiia. Syntaksys* [Modern Ukrainian literary language: Morphology. Syntax] (Kyiv, Vyscha shkola, 1989), 334.

Sources:

28. Arnaud, G.-J. *Le commandeur enterre la hache* [The commander buries the ax] (Paris, Éditions Fleuve noir, 1997), 224.
29. Aymé, M. *Uranus* [Uranus] (Paris, Éditions Gallimard, 1995), 383.
30. Littell, J. *Les Bienveillantes* [The Benevolents] (Paris: Éditions Gallimard, 2006), 537.
31. Vian, B. *L'écume des jours* [The foam of days] (Paris, Société Nouvelle des Éditions Pauvert, 1998), 320.
32. Werber, B. *Troisième humanité* [Third humanity] (Paris, Albin Michel, 2014), 696.

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])
 Continuum Lexical → Lexical-syntactic → Syntactic synonymy in the Process of Causation of Language-speech
 Act (Based on the Material of Modern French Fiction) (in Ukrainian) [Kontynuum leksychna → leksyko-
 syntaksychna → syntaksychna sinonimija v procesi kauzatsii' movno movlennjevoogo aktu (na materialy suchasnoi'
 francuz'koi' hudozhn'oi' prozy)]

© Lepetukha A. V. [Lepetjuha A. V.], lepetyukha.anastasiya@ukr.net